Rînduri din exil

TIRASPOL. CÎTEVA ÎNSEMNĂRI

Fiecare oraş are un blazon. Oraşele mari, cu rădăcini puternic implîntate în solul trecutului, au blazoane reale. Şerpi veninoşi, păsări mitice pe scuturi de oţel, vulturi cu aripile desfăcute, lei-paralei. Celelalte, mai mici, mai puţin evidenţiate pe fundalul întunecat al istoriei, se mărginesc la unul imaginar, şi el subiectiv, dedus dintr-o anumită realitate, dar, spre deosebire de herbul concret întreţesut în pînza imuabilă a oraşului mare şi falnic, blazonul mic are capacitatea de a fi cameleonic, de a se ascunde între pietrele vreunui caldarîm.

Ori de cîte ori mă gîndesc la oraşul Tiraspol, îmi apar în faţă anumite imagini, nu neapărat derizorii, dure, deşi ultimele încep să predomine.

Iată, plimbările îndelungi pe malul Nistrului. Podul înalt, îngust, ocrotit cu grijă, ce duce spre Chiţcani. Circulaţia vehiculelor interzisă. Pietonii, îmbrăcaţi uşor, părăsesc oraşul şi merg la loturile de pămînt, la pădure.

Seara ne plimbăm pe faleză. Privim de sus micile ambarcaţiuni acostate la mal. Cineva prinde otgonul şi cu greu îl leagă de un pilon, însoţindu-şi sforţările cu înjurături ruseşti de ale sale. Agresivitatea tinerilor şi a vîrstnicilor nu-i ieşită din comun, mi se pare tipic citadină.

Tot pe atunci. Sfîrşit de septembrie sau început de octombrie. Plopii sînt verzi. Unde şi unde cîte o frunză galbenă. Un bărbat între două vîrste se aşează lîngă mine. Ne spunem ceva unul altuia. Îi mărturisesc şi lui admiraţia mea pentru frunzele verzi în acest miez de toamnă. "Nu, nu e toamnă, îmi spune el privind la plopul de alături. Asta-i vară, vară adevărată. Nu vezi cît e de cald?" Nu văd. Eu mă gîndesc la Siberiile prin care o fi călătorit. Poate că mi-a şi povestit ceva din biografie. Şocul prin care am trecut în ultimii ani mi-a şters definitiv memoria. Acum revăd cheiul numai dacă îl găsesc abandonat de lume. Evit efuziunile ei lirice.

Tot pe malul Nistrului se află o clădire impozantă la parterul căreia sînt cîteva magazine, inclusiv librăria "Svetoci" unde puteam găsi puţinele cărţi româneşti care soseau aici de pe la începutul perestroikăi. În această clădire obişnuită la exterior locuia şi maiorul nostru cu care am făcut cantonamentele într-o vară pregorbacioviană. Îl uram instinctiv atunci cînd ne povestea că are un apartament cu două nivele, cu o scară undeva în coridor pe care te poţi ridica de la un etaj la altul. Pe de altă parte, sincer îl simpatizam pe acest beţivan bonom şi mare amator de preferenţe pentru faptul că, în schimbul vinului pe care i-l aduceam aproape zilnic, el ne cruţa de istoveala de la orele de militărie şi de multe alte prostii ce fermentau în capul ofiţerilor superiori. Plecam la iaz, ne tolăneam pe iarbă fragedă a lunii mai, impuşi să aşteptăm trecerea ireversibilă a timpului.

Traversez piaţa centrală, o lăsătură între un scuar şi terenul viran pe care n-a fost înălţat nimic din frica unor eventuale inundaţii. Tot aici e şi monumentul lui Suvorov, ecvestru.

Foarte des, bănuitor de des, întîlnesc pe străzile oraşului sau în piaţa amintită deja două personaje. O bătrînă îmbrăcată acum pe timp de iarnă într-un palton violet-închis, cu poalele lungi, cu guler de oaie creaţă. Poartă mereu două broboade, dintre care prima e trasă pînă peste ochi, iar cealaltă e ridicată sus pînă în creştetul capului. Această doamnă extravagantă tîrîie din urma sa un băiat debil, cu un rînjet etern schiţat pe buze. Din cînd în cînd îl pocneşte cu un băţ. Imaginea lor cristalizată în mine se transformă într-un fel de blazon. În acest oraş m-am simţit şi pînă acum un vizitator curios, dar de la o vreme încoace senzaţia că şederea mea e un sejur stupid îmi răceşte ochiul şi slăbeşte plasa gravitaţională în care mă zbat.

Tiraspolul e o capitală creată de ruşi, una ratată. Tiraspolul e un oraş trăsnit. Şi imprevizibil pentru cei care n-au locuit aici. Trebuie să te fierbi în cazanul Tiraspolului, să simţi cum angoasele te zgîndără cumplit atunci cînd muncitorii, solidari întru totalitarism, fac naveta zilnic pe acelaşi traseu bătătorit. Forţa proletariatului nu este o simplă scornire a lui Marx. Conflictul scizionist a scos la iveală, ca pe hîrtia de turnesol, conştiinţele deturnate atît ale unora care se vor cu orice preţ să rămînă sovietici, cît şi ale altora care, deşi nu vor, sînt încă foarte sovietizaţi. Conştiinţele feudalizate ale oamenilor sînt combustia ce alimentează dublul război de secesiune provocat în Moldova: separarea transnistrenilor de basarabeni şi a basarabenilor de masa românilor. Ideea independenţei Moldovei nu e un fix, nici moft, ci e un alt fel de a-şi pune speranţa în aceeaşi Rusie care se doreşte a fi mereu atotputernică. Ca să nu mai vorbim de (ex)demnitarii de partid pentru care unicul Dumnezeu este girueta.

Tiraspolul de la bun început s-a vrut un polis. Etimologia denumirii oraşului e un argument suplimentar. Atîta vreme cît prăbuşirea metropolei e doar iminentă, polisurile se vor ţinea (Va amintiţi? Derjites', bratţi!).

Oraşul în acest martie e sumbru, terfelit. Lapoviţa mai alungă din numărul de gură-cască adunaţi la un miting cu ocazia înhumării gardiştilor ucişi. Pe lîngă pompa funeraliilor nivelul vorbitorilor e foarte scăzut într-un oraş unde în incinta teatrului dramatic sînt adăpostiţi cazacii. Tot ce se întîmplă în oraş sînt cadre dintr-un film despre puciul bolşevic din 1917. Doar scara e alta. Şi faptul că discursul veteranilor şi al activiştilor pricopsiţi se pretează la parodie.

Psihoza din oraş

Psihoza din oraş e menţinută la aceeaşi altitudine. Radioul local face spume la gură. Cît haos poate să suporte capul unui biet muritor de rînd?

Mă aşez pe o bancă. Alături e un băiat. Citeşte un conspect care îmi trezeşte curiozitatea. E un conspect de limba română. Îi arăt greşelile strecurate ici-colo. Aflu că-i filolog. S-a întors nu demult de la Mensk unde şi-a tratat gîngăveala. Ce fel de filolog gîngăv? se întreabă ironic. Mi se destăinuie că vrea să plece cu bişniţă în România. Cît e de împletită lumea asta. În toate omul sovietic are pregătite două feţe. Şi în cazul ăsta: una "românească", pentru bişniţă, şi alta românofobă, pentru ideologia în care a crescut. Îl întreb, cu morgă de ziarist neconsumat, de ce pleacă totuşi tinerii să lupte? Pentru ce fel de viitor? Îmi răspunde cum nu se poate mai simplu şi pe înţelesul tuturora. Majoritatea gardiştilor sînt familişti tineri şi săraci. În armată îi momesc cu solde mari, nespus de mari pentru un om ce nu are nimic şi nici nu se vede să aibă cîndva.

Oraşul vibrează. Chemările la mobilizare nu contenesc. Muncitorii se adună la casa sovietelor. Însăşi denumirea sediului te furnică pe spate. Un bărbat merge hai-hui tîrîind din urmă rucsacul cu merinde. Seamănă cu un hoinar sau cu cineva alungat de soţie şi de copii. Quo vadis? Pleacă la luptă să-şi întoarcă nimicul pe care l-a pierdut. Cum să nu-l invoci pe Celine? Oaia, deşi agonizînd, tot paşte iarbă.

Debusolat, aşa cum sînt, mă rog şi vreau să cred că în Tiraspol sînt mai mulţi credincioşi decît în Sodoma şi Gomora. Mă ţin de un fir subţire şi extrem de şubred la capătul căruia aş vrea să fie Dumnezeu.

G.CHIPERI